

Kielikuvia

Nykysuomen seuran lehti

Sanan ruoskaa ja selviä tosiasioita

Helkavirret avasi ladun

Maahanmuuttajien monet suomet

KIELIKUVIA

ISSN 0388-6813

Julkaisija

Nykysuomen seura ry.

Osoite

Suomen kielen ja yleisen
kielitieteen jaos
33014 Tampereen yliopisto

Sähköposti

nykysuomen.seura@uta.fi

Puhelin

215 6114 (suomen kielen
jaoksen toimisto)

Kotipaikka

Tampere

Päätoimittaja

Pekka Pälli
pekka.palli@uta.fi

Toimitusneuvosto

Kalevi Koukkunen
Harri Mantila
Antero Niemikorpi
Valma Yli-Vakkuri

Taitto

Pekka Pälli

Ilmestyy kahdesti
vuodessa. Julkaistu
vuodesta 1985.

Kielikuvia verkossa:

[http://www.uta.fi/jarjestot/
nsseura/kielikuvia](http://www.uta.fi/jarjestot/nsseura/kielikuvia)

Sisällys 2/2003

Pääkirjoitus:

Suomi on onneksi suomea.....1

Artikkelit

Aulis Rintala:

Helkavirret avasi ladun, joka oli vähällä
umpeutua.....2

Laura Parkkinen:

Sanan ruoskaa ja selviä tosiasioita. Veikko
Vennamon poliittinen retoriikka 1970.....5

Pekka Pälli

Suomi toisena kielenä: sosiolingvistisiä
kysymyksenasetteluja.....7

Kirja-arviot

Vesa Heikkinen:

Insinöörit teksteilijöinä. (Jorma Julkunen:
*Vieras ja oma kohtaavat insinööriyössä.
Mitä lähteiden käyttö osoittaa ammatikor-
keakouluinsinöörin asiantuntijuudesta ja
osaamisesta?*).....18

Muuta

Seuralaiset tapasivat mainosväkeä.....20

Pääkirjoitus

Suomi on onneksi suomea

Osallistuin hiljattain tilaisuuteen, jossa puhuttiin muun muassa suomalaisten vieraiden kielten taidosta ja vieraiden kielten oppimisesta. Kummastelin tilaisuudessa kuulemaani kommenttia, joka koski suomen kielen intonaatiota. Kommentti kuului seuraavasti: *se* (intonaatio) *on onneksi suomesa muuttumassa*. Jos hetkeksi unohdetaan sana *onneksi*, kommentti on tietyllä tapaa perusteltu. Helsinkiläistyttöjen puheesta on nimittäin tehty havaintoja, joiden perusteella helsinkiläistyöt [*sic*] käyttävät varsin selvästi nousevaa intonaatiota kysymyksissä.

Asia ei ole uusi; erityisesti (ja etenkin pääkaupunkiseutulaisten) nuorten tyttöjen puheesta tällaisia huomioita on voitu tehdä jo hyvän aikaa. Mutta mikäpä siinä, toki jonkinlainen intonaatiomuutos voi hyvinkin olla käynnissä. Ylipäättään nuorten puheeseen tukeutuva kielenmuutosten ennustelu on kuitenkin varsin hankalaa, sillä nuorten puheelle ovat leimallisia piirteet, jotka eivät – erilaisten kieliyhteisöllisten tekijöiden vaikutuksesta – suinkaan aina ”seuraa” puhujiaan saati laajene koko kieliyhteisöön.

Sana *onneksi* oli kuitenkin se elementti, joka enemmän herätti mielenkiintoni. Totta kai esimerkiksi vieraan kielen opetuksen näkökulmasta voisi tietysti olla onni, jos suomen kielen intonaatio jollain tavoin lähenisi niitä kieliä, joissa tietyt intonaatiotekijät ovat tärkeämpiä. Olisihan tällöin varmaan helpompi opettaa suomalainen käyttämään joustavammin esimerkiksi englannin kysyvää intonaatiota.

Mutta tämä olisi siis nimenomaan vieraan kielen näkökulma, josta unohtuu se, että nyt

olemme Suomessa, jossa onneksi suomi on maan valtakieli. Suomessa käytetään suomea sillä tavoin kuin suomalainen kieliyhteisö sen parhaaksi näkee. Ei suomen intonaatioissa ole mitään huonoa. Yhtä lailla kuin intonaation muutosta voisi toivoa esimerkiksi sitä, että suomen *r* muuttuisi täryltään heikommaksi. Mutta onneksi suomi on suomea.

*****

Seuran johtokunnan alkusyksyn kokouksessa oli keskustelua *Kielikuvien* kirjoituksista. Esiin nostettiin vanha yhteinen toive: olisi hyvä, että *Kielikuvissa* olisi monipuolisesti erilaisia juttuja, keskustelupuheenvuoroja, mielipiteitä, arvosteluja, koottuja tai kokoamattomia lausahduksia – mitä vaan, minkä kielestä kiinnostunut laajempikin yleisö kokee kiinnostavaksi.

Kielikuvia on ennen kaikkea NS:n jäsenlehti. Tämä tarkoittaa sitä, että ratkaisevassa asemassa sekä lehden lukijoina että **kirjoittajina** ovat itse seuralaiset. Lupasin seuran johtokunnalle, että kautta rantain ja vaivihkaa kirjoitan asiasta tämän lehden pääkirjoitukseen. Mutta sanottakoon asia nyt suoraan: kirjoittakaa *Kielikuviiin*. Erityisesti kaipaamme peräänkuulutettua monipuolisuutta ja kenties jopa hauskuutta. *Kielikuvia* ei ole vain suomen kielen yliopistollisten tutkijoiden kirjoituspaikka, vaan foorumi on tarjolla kaikille teille kielestä kiinnostuneille.

Pekka Pälli
päätoimittaja

Aulis Rintala

Helkavirret avasi ladun, joka oli vähällä umpeutua

Kalevalan ja Kantelettaren innostamina monet ns. rahvaanrunoilijat ryhtyivät kokeilemaan, saisiko suomalaisella mitalla aikaan myös kirjoitettua runoa. Ja kyllähän runosuoni pulppusikin. Enemmän tai vähemmän kalevalamittaisia, ajankohtaisista asioista kertovia arkkiveisuja myytiin turuilla ja toreilla, ja 1800-luvun jälkipuolen lehdistössä runot olivat tavallista luettavaa lehtien mielipidepalstoilla (miksi ei nykyisin?).

Vasta **Eino Leinon** sata vuotta täyttävä runoteos *Helkavirsiä I* (1903) otti kansanrunojemme runomitan tehokäyttöön lausuttavaksi tarkoitettussa taidेरunoudessa. Leino osoitti, että ikivanha kielikoodi soveltuu mainiosti silloiseen, eli jo lähes nykyiselleen kehittyneeseen kirjakieleemme.

Kalevalassa harvinaiset ensitavun jälkeiset pitkät vokaalit eivät olleet Leinolle ongelma. Hän sijoitti niitä luontevasti sekä runojalan nousuun että laskuun: *koetti / kumpaa/kin si/vua – kaikk i/ kai^{kuu} / saaren / kellot – edes/tänsä / pyyn pu/toovan*.

Mitankäytössä Leino oli suvereeni.

Hänen runsaassa 2800 runosäkeessään (mukana myös Helkavirsien toinen sarja v. 1916) on vain kymmenkunta mitan vastaista säettä eli virhesäkeitä suhteessa saman verran kuin Kalevalassa, esim. *Tuota ei Maan laps^{et} tajua – juuressa julamankuvan*. Tahallaan, ikään kuin syötiksi, hän sijoitti sääntöjen vastaisesti erään säkeensä loppuun yksitavuisen sanan: *kolkkoja kotona näin ma*.

Mitallisessa vaihtelevuudessa Leino ei häviä Kalevalalle: Helkavirsistä löytyy 60 erilaista runomittatyyppeä, kun niitä kansalliseepoksessamme on 79 eri versiota. Leino käytti jopa sellaisia tyypp^{ejä} (9 kappaletta), joita ei löydy Kalevalasta, esim. 12212 *Näin kasvot nälän ja kylmän* - 423 *Otermalla veli Katerma* - 3212 *Mittyinen tämä on neito*.

Jotenkuten sääntöjen rajoissa, mutta mitallisesti epäilyttävä, on Leinon 10-tavui- nen säe: 2323 *veren jumalan tulen jumalan*. Samoin hän viljeli usein tyyppiä 333 *heräsi tyhjässä tuvassa*. Leino käytti näitä tyypp^{ejä} vain mausteena, niin ettei runomitta päässyt horjahtelemaan.

Kun Kalevalassa murtosäikeitä – joissa ainakin yhden sanan ensitavu on runojalan laskussa – on noin puolet, Leinolla niitä on lähes 60 prosenttia säikeistä (yllä esim. tyypit 12212 ja 423).

Helkavirsissä alkusointu ja muun äänneharmonia on kohdallaan. Sopuisasti sointuu e-äänne säikeessä *Herran lehtojen hedelmä*. karkeasti pärähtää ”ärrä” säikeessä *Räikkö röyhkeä arähti*. Sen sijaan Kalevalalle oleellista tyylikeinoa, kertoa, Leino käytti valitettavan vähän. Miksi? Oman lisävärinsä Leinon mittaan tuo muistakin runomitoista tuttu säkeenylitys: *Kannusti oritta, liekit - löi yli kultaisen kypärän*.

Kiitettyjen Helkavirsien luoma kirjallislähtöinen kalevalakieli ei kuitenkaan innostanut muita runoilijoita, ei edes yhtä tasokas toinen sarja. Pidettiinkö runomittaa liian vaikeana? Oliko Leino liian ylivoimainen, niin ettei hänen jälkiään uskallettu astua?

Kalevakielinen taidurunoutemme kituihin Leinon jälkeen vuosisadan loppuun saakka. Vapaa mitta ja jo pahasti kuluneet ”rupiset riimit” olivat valttia – ja ovat edelleen. Koulut eivät enää opeta kalevalakieltä, vaikka itse Kalevala onkin, ainakin muodollisesti, oppimateriaalina. Äidinkielenopettajillakaan ei ole valmiuksia siirtää kieliperintöä, koska heidän aineopintoihinsa ei kalevalakieli yleensä kuulu. Kartoittaessani runokielen opetusta vain Joensuun yliopisto (prof. **Seppo Knuuttila**) ilmoitti opettavansa paitsi runomittaa myös omaehtoista runontekoa.

Matti Kuusi vaati tunnetussa esseessään Kalevalakielestä (1979), että ”kalevalaisuuden ihastelusta olisi aika siirtyä kalevalakielen osaamiseen”. Koska runomittaohjeet ovat tähän saakka olleet hajallaan siellä täällä, vauhditin omalta osaltani tätä osaamista oppikirjallani *Kalevalamitan opas urbaanille runoniekalle* (Kalevalaisen Runokielen Seura 1999).

Kalevalan ja Lönnrotin juhlinnan myötä on kalevalakielinen runo on taas alkanut

pulputa. Odotin paljon v. 1999 ilmestyneeltä antologialta *Runorumpu* (Vienan Karjalan Ystävät), jonka tarkoitus oli esitellä kalevalamittaisia nykyrunoja. Sinänsä mielenkiintoisen antologian runot ovat kuitenkin paljolti omatekoista runomittaa, rahvaanrunoilijoiden tapaan: *menen metsään kynän kanssa – käytän päätä en päätettä - tuho tulloon tietoverkkoon* (tarkempi runomitta-analyysi Kalevalaisen Runokielen seuran (KaRuSe) kotisivuilla). Ilahduttava poikkeuksena täysin korrektia runomittaa kokoelmassa käyttää **Urpo Nuorva**, joka runoillaan oikeastaan aloitti kalevalakielen ”uuden aallon”.

Mehevästi ”muljautteloo” savon sanoja **Matti Lehmosen** murrekäännöksessään *Kalevala savon kielellä* (Atena 1999), vaikka siinäkin eivät runopolvet ole ihan paikallaan (ks. KaRuSen kotisivut). Savonnoksen innoittamana käänsin eteläpohjalaiselle murteelle Kalevalan Kullervo-taruston, *Kullervo Pohojalaan* (Atena 2000). **Heikki Laitinen** pisti akuankat puhumaan moitteetonta kalevalakieltä sarjakuvakirjassa *Sammon salaisuus ja muita Don Rosan parhaita* (Helsinki Media 1999).

Äskettäin ilmestyneessä Kalevalan opetusoppaassa *Väinämöisen väellä* (SKS) todetaan, että viime aikoina ”[kalevala]kielen osajia on ollut hyvin vähän, etupäässä Kalevalaisen Runokielen Seuran piirissä.” Seuran puheenjohtajana voin ylpeänä yhtyä toteamukseen. Sivustollemme, KaRuSen Parnassolle, on vajaan neljän vuoden aikana virrannut runosäikeitä ympäri Suomea yli kaksikymmentä tuhatta, pian yhden Kalevalan verran. Antologian taiteellisen tason jätän muiden arvioitavaksi, mutta runomitan arvelisin olevan kohdallaan.

Mainiona apuvälineenä KaRuSen kotisivuilla toimii ilmeisesti maailman ainoa runomitan tarkastus- ja opetusohjelma, TROKEEMANKELI, jota kuka hyvänsä voi ilmaiseksi hyödyntää. Kone tarkastaa parissa sekunnissa vaikka koko Kalevalan runomi-

tan. Näin kansanperinne ja huipputekniikka lyövät kättä toisilleen.

Parina viime vuonna järjestetyt kalevalamittaisen runon kilpailut saivat valtavan suosion. Viime vuoden Lönnrot-kisaan (järjestäjänä mm. SKS) saapui 226 kirjoittajalta yhteensä n. 65 000 runosäettä. Kisojen kärkisijoille sijoittuivat seuramme runoniekat **Riitta Hämäläinen** (molemmissa kisoissa), **Kyösti Kettunen, Oiva Pennanen, Mauri Komi ja Kauko Virtanen**. Edellä mainittujen ja monen muun runoihin (myös Urpo Nuorvan) voi tutustua seuramme Parnassolla: www.karuse.info.

Helkavirret I ja II, suomalaisen runouden suurimpia saavutuksia, ovat tärkeä osi seurallamme, joka neljä vuotta sitten perustettiin elvyttämään, vaalimaan ja myös huoltamaan kalevalakieltä siinä muodossa

kuin se realisoituu Lönnrotin Kalevalassa. Kun Helkavirret vielä suuntautui Kalevalaan, loi sen pohjalta uusia tulkintoja sen myyteistä, kansanrunoista ja legendoista, me KaRuSelaiset tempaamme aiheemme lähinnä hektisestä nykyhetkestä. Lönnrotin ja Leinon runokieli, ikiaikainen mytologinen äidinkiellemme, elää ja voi hyvin!

Aulis Rintala
Kalevalaisen Runokielen Seura ry pj
Tohlopinkatu 7 D 23
33310 TRE

P. S.
Kirjoittaja sai runokielen elvyttämisharrastuksestaan v. 2000 Kalevalaseuran tunnustuspalkinnon yhtenä kolmesta palkitusta ”arvokkaasta työstä tieteen, taiteen ja kansankulttuurin alalla”.

Nyky-suomen seuran jäsenmaksun voit maksaa seuran tilille:

Sampo 800014-803582.

Uudet jäsenet: liityt seuran jäseneksi maksamalla jäsenmaksun ja ilmoittamalla maksun yhteydessä osoitetietosi.

Maksut 2003:

henkilöjäsenet 13, opiskelijat 7,50, yhteisöt 27 euroa.

Laura Parkkinen

Sanan ruoskaa ja selviä tosiasioita- Veikko Vennamon poliittinen retoriikka 1970

Vuoden 1970 vaaleissa kiihtelysvaaralainen Eino Poutiainen voitti herrojen ”vaaliproknoosit” ennustamalla SMP:lle 18 kansanedustajaa ja 10,5 prosentin kannatusta. Vaalivoitto oli ennen kaikkea voitto Vennamolle, jonka luomus SMP oli. Syitä vaalivoittoon on yhä uudelleen pohdittu ja selitetty muutolla Ruotsiin, maaseudun matalla mielialalla jne. Syyt eivät kuitenkaan riitä selittämään, miksi yli kolmekymmentä vuotta myöhemmin Timo Soini manaa herroja edesvastuuseen – puhetapa on säilynyt muuttumattomana. ”Alas totuus ja valhe, valitse Tony Viikinki Halme!”

Vuonna 1970 eduskuntaistunnot saivat farssimaisia piirteitä, kun Veikko Vennamo pauhasi voimiensa tunnossa. Hän kanavoi vihansa ja tunne-intensiteetin polkemalla jalkaa, ja toisteli suggestiivisesti sellaisia sanoja kuin *venkoilu*, *totuus* ja *ryhti*. Rooli julkisuuden pellenä oli kuitenkin harkittu keino pitää medioiden mielenkiintoa yllä. Sen takaa löytyi äärimmäisen älykäs ja laskelmoiva mies.

Vennamo uudisti suomalaista puhe-

kulttuuria, paitsi sellaisin uudissanoin kuin *vaalijallittaja* myös luomalla uuden poliittisen kielen, SMP:n retoriikan. SMP:n retoriikka pohjautui oivallukselle yhdistää Runebergin ja Topeliuksen kuva kansasta, vasemmistolainen agitaatio ja herännäisyys. Konservatiivisessa ilmapiirissä vuonna 1970 Vennamo kiersi taitavasti sellaiset sanat kuin *hyvinvointivaltio* ja *tasa-arvo*.

SMP tarjosi kannattajilleen ideologian sijasta identiteetin. Kielellä luotiin ”unohdettu kansa”, ryhmä, jonka niskaan maailman pauhuus kaatui. Kun pienessä piirissä toisteltiin *kyllä te meitä pilkkaatte ja nauratte – mutta me tulemme vielä* – vahvistui käsitys ryhmästä, joka oli alituisen vihan kohteena. Samalla ryhmän oma kiinteys vahvistui. Tällaista ryhmän kiinteyttä luovaa *me*-retoriikkaa käyttävät myös uskonnolliset liikkeet.

Jotkin Vennamon tunnetuista ilmauksista sijoittuvat selvästi suomalaisen historiaan: *Suomen kansa on kärsivää kansaa*, toisteli Vennamo. ”Köyhä, oikeudenmukainen, kärsivä Suomen kansa jota herrat olivat sorta-

neet”, oli sama, jota Runeberg oli kuvannut Saarijärven Paavossaan ja jonka suomalainen työväenliike omi itselleen 1900-luvulla. Toisaalta Vennamon ilmauksia myös tehtiin ja muotoiltiin varta vasten: Sirkka-vaimon mainostoimistotausta auttoi esimerkiksi lentäväksi lauseeksi muodostuneen *Kyllä kansa tietää* luomisessa.

Eduskunnassa Vennamo otti aseeseen ironiaan kätkeytyvän hyökkäävän retoriikan ja lupasi tarjota kuulijoille *sanan ruoskaa ja selviä tosiasioita*. Vennamo yltyi sarkastiseksi todetessaan entisen puoluetoverinsa ja arkkivihollisensa Urho Kekkosen sanojen olevan *tosi kuin Martti Lutherin sanat ja johdattavan meidät taivasten valtakuntaan*. (Vennamo 1970, 828)

Vennamo vetosikin useasti Martti Lutheriin ja toisaalta SMP:n ideologiaan: ”jokainen ihminen, jokainen elämä on tärkeä”.

Vennamo toistelee puheissaan sellaisia avainsanoja kuin *rappio, sorto ja kärsimys*. SMP:n kielen runko oli yleisemminkin runebergiläis-topeliaanisessa köyhän kansan ihannoimisessa.

Timo Soinin runollisen määritelmän mukaan Vennamo oli Mooses, joka johdatti kannattajansa Satumaahan. Soini perustelee runollista määritelmäänsä sillä, että usein SMP:n televisioinnin yhteydessä soitettiin Satumaa-tangoa. Vennamon puheiden loppuun on ladattu unelma uudesta yhteis-

kunnasta, jossa väärä ei rehot. Kyseessä on kristillisen retoriikan mukainen lopetus. Myös saarnamies lopettaa puheensa lupaukseen tulevasta valtakunnasta.

Vennamon ruoskintaretoriikkaan liittyi vahva kristillisyys. Hän sai vahvimman kannatuksensa vuonna 1970 Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Savossa ja Pohjanmaalla alueilla, joissa vaikutti herännäisyys. Paavo Ruotsalaisen uskonto perustui vahvoille maallikkosaarnaajille, se painotti elämän ankaruutta ja ”rehellisen työn” tekemistä. Vennamo ei sattumalta säntynyt vastustajiaan fariseuksiksi tai maininnut Martin Lutheria, hän sai roolinsa kannattajiltaan, niin hyvässä kuin pahassa.

Poliittinen johtajuus on yhä enemmän kyky käyttää symbolista kieltä, kosketella tunteja. Kun politiikkaa tehdään yhä enemmän mielikuvilla, kielen valta vain lisääntyy.

Lähteet

Eduskunnan pöytäkirjat 1970. Veikko Vennamon puheenvuorot. Valtion painatuskeskus: Helsinki.

Rouva Sirkka Vennamon haastattelu. 2003.

Pekka Pälli

Suomi toisena kielenä: sosiolingvistisiä kysymyksenasetteluja

Kielen käytöstä on mahdotonta puhua puhumatta samalla kielenkäyttäjistä. Kielenkäyttäjät puolestaan muodostavat kieliyhteisön, tai hieman toisin muotoillen, kieli, jota ihmiset käyttävät, määrittelee kieliyhteisön (Croft 2000: 90). Niinpä kieliyhteisön koostumuksen ja toiminnan kuvaaminen ja selvittely on yksi kielentutkimuksen keskeisiä tehtäviä (mp.). Perinteisesti tehtävää on lingvistiikassa hoidettu eritoten murteentutkimuksen ja sosiolingvistisen tutkimuksen sarjoilla. Näillä alueilla on kuvattu erilaisten puhujaryhmien puheen piirteitä ja selvitelty kielellisiin muutoksiin vaikuttavia tekijöitä.

Kuten Heikki Paunonen (2003: 242) toteaa, kieli elää yhteisönsä ehdoin; yhteisön muuttuminen koskee suoraan myös kielen elinehtoihin. Esimerkkinä tästä voidaan suomalaisessa yhteiskunnassa puhua 1900-luvun lopun nopeasta kaupungistumisesta (ks. Paunonen 1989: 213–214; Nuolijärvi 2000), joka on yhtenä tekijänä olennaisesti muuttanut suomalaista kieliyhteisöä ja tuonut mukanaan muun muassa uudenlaisia

kielellisiä identiteettejä ja kielellisiä vaihteitteja. Toisena esimerkkinä mainittakoon viimeaikainen teknologinen kehitys, joka on monilta osin mullistanut sosiaalisia ja yhteiskunnallisia käytänteitä työelämästä vapaa-aikaan. Esimerkiksi uudet viestintämuodot – erityisesti tekstiviestit ja sähköposti – ovat vaikuttaneet hyvinkin suorasti myös yhteisön kielelliseen käyttäytymiseen.

Maahanmuutto ja äidinkielet Suomessa

Yksi kieliyhteisön koostumuksen kannalta tärkeä ja myös kielentutkimuksellista innostusta kerännyt yhteiskunnallinen muutos Suomessa on erityisesti 1990-luvulla varsin nopeasti lisääntynyt maahanmuutto. Noin 117 000 ihmistä puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea (tai ruotsia tai saamea) (Tilastokeskus 2003), eli maahanmuuttajien määrää Suomessa ei voida pitää järin mer-

kittävänä; se on huomattavasti alhaisempi kuin OECD-maissa keskimäärin (ks. esim. OECD 2001; IMR 2002). Maahanmuuttajien määrä Suomessa on kuitenkin vuodesta 1990 vuoteen 2002 mennessä yli nelinkertaistunut, ja nykyisten ennusteiden mukaan kasvu on lähitulevaisuudessa suhteellisen tasaista: ennustettavissa olevalla kasvuvauhdilla maahanmuuttajien määrä Suomessa on vuonna 2010 noin 180 000.

Vaikka tämänhetkistä maahanmuuttajamäärää – noin 2,25 % väestöstä – voi tuskin pitää suomalaista yhteiskuntaa ja kieliyhteisöä kovin suuresti muuttavana voimana, on maahanmuuttajuus yhteiskunnassa jatkuvasti näkyvämpi ilmiö, josta voi konkreettisesti todisteena mainita sen, että jokaisessa Suomen kunnassa asuu tätä nykyä ulkomaan kansalaisia (ks. Latomaa 2002: 62). Varsinkin isompien kaupunkien jokapäiväisessä elämässä maahanmuuttajuus on arkipäivää. Esimerkiksi Tampereella opiskelee lähes 800 maahanmuuttajataustaista oppilasta yli neljässäkymmenessä koulussa, mikä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajuus on käytännössä kaikille oppilaille päivittäinen ja luonnollinen ilmiö.

Maahanmuuton kasvun lisäksi on olennaista huomata se, että Suomi on kuluneen kymmenen vuoden aikana merkittävästi ”monipuolistunut” myös maahanmuuttajien lähtömaiden ja -kielten suhteen. Tällä hetkellä Suomessa puhutaan arviolta jopa yli 120 kieltä ja niistä lähes 60:n puhujamäärä on yli sata (vrt. Nuolijärvi 1999: 404). Maahanmuuton tuoreudesta Suomessa kielii katsaus vuoden 1990 tilanteeseen: 1990 yli tuhannen puhujan ylittäviä kieliryhmiä oli Suomessa vain 9, ja näistä – pois lukien suomen, ruotsin, saamen, romanin ja viittomakielen – varsinaisia maahanmuuttajakieliä vain viisi (ks. mp.). Vuoden 2002 lopussa Suomessa oli yli 20 äidinkieltä, joiden puhujamäärä ylitti tuhannen. (Ks. taulukko seuraavalla sivulla)¹

Lukumäärillä ja prosenteilla on vaikea eksaktisti todistaa kieliryhmien (ja maahanmuuttajaryhmien) merkittävyyttä; kovin tulkinallista on, voidaanko esimerkiksi sadan tai edes tuhannen puhujan populaatiota pitää suomalaisessakaan kieliyhteisössä merkittävänä. Voidaan kuitenkin arvioida, että maahanmuuttajaryhmät tulevat merkityksellisiksi kieliyhteisölle määrän saavuttaessa riittävän tason. Totta kai merkittävyyteen – koko ajan puhe on yhteiskunnallisesta merkittävyydestä – vaikuttavat muutkin tekijät kuin määrä. Esimerkiksi maahanmuuttajaryhmien yhteiskunnallinen status ja historiallinen asema Suomessa, maahanmuuton syy sekä yhteiskunnallinen keskustelu eri maahanmuuttajaryhmistä tekevät joitakin vähemmistöjä toisia paremmin tunnetuiksi kautta koko kieliyhteisön. Silti nimenomaan kieliyhteisön luonteen kannalta olennaista on myös määrä ja levikki: mitä laajemmalle alueelle ja useamman ihmisen voimin maahanmuuttajat ja heidän äidinkiensä leviävät, sitä tunnetummaksi maahanmuuttajaryhmät tulevat. Esimerkiksi venäläisten (tai venäjää äidinkielenään puhuvien) tai virolaisten (tai viroa äidinkielenään puhuvien) määrää (ks. taulukko seuraavalla sivulla) ja toisaalta myös levinneisyyttä eri alueille Suomessa voidaan pitää jo sillä tavoin merkittävänä, että venäjän ja viron äidinkielliset puhujat ovat ”yleisesti” kosketuksissa suomalaisen kieliyhteisöön.

Alueellisesti maahanmuuttajat kuitenkin keskittyvät suuriin kaupunkeihin, Uudellemaalle ja erityisesti pääkaupunkiseudulle (Nuolijärvi 1999: 406). Juuri pääkaupunkiseudulle voidaan katsoa muodostuneen jo kohtuullisen laajojakin tiettyihin kaupunginosiin keskittyneitä maahanmuuttajayhteisöjä. Positiivista maahanmuuttajayhteisöjen muodostumisessa on ennen kaikkea se, että maahanmuuttajat pystyvät pitämään yllä äidinkieltään ja kulttuuriaan. Mutta pelkästään varauksettoman positiivisesti keskittymiseen ja maahanmuuttaja-

Suomessa puhuttavat kielet (puhujamäärä vähintään 5) (Lähde:
Tilastokeskus, tilasto 31.12.2002)

1) suomi 4 797 311	39) amhara 367	77) malajalam 26
2) ruotsi 290 251	40) urdu 385	78) valkovenäjä 25
3) venäjä 33 401	41) lingala 310	79) sloveeni 23
4) viro 11 932	42) tamili 295	80) ruanda (kinjaruanda, njaruanda) 21
5) englanti 7 758	43) heprea 289	81) kannada 19
6) somali 7 332	44) tsekki 242	82) gudzarati (gujarati) 18
7) romani n. 7 000*	45) liettua 241	83) hausa 18
8) arabia 5 641	46) lätti (latvia) 240	84) mongoli 18
9) viittomakieli n. 5000*	47) afgaani (pasto) 187	85) ewe 17
10) albania 4 261	48) korea 163	86) kazakki 17
11) kurdi 3926	49) suahili 161	87) uiguuri 17
12) vietnam 3 811	50) azeri 139	88) moldavia 16
13) saksa 3 602	51) armenia 134	89) katalaani 15
14) kiina 3 414	52) akan (twi) 121	90) sindhi 15
15) turkki 2 864	53) nepali 120	91) fulani (fulfulde) 12
16) espanja 2 334	54) indonesia 118	92) ganda (luganda) 11
17) thai 1 986	55) islanti 116	93) malta 11
18) ranska 1 752	56) tataari 115	94) iiri 10
19) saamen kielet 1 720	57) khmer (kambodza) 108	95) komi 9
20) persia (farsi) 1 542	58) turkmeeni 108	96) lao 9
21) puola 1 257	59) kikongo (kongo) 100	97) malta 9
22) serbokroatia 1 228**	60) slovakki 98	98) tadzikki 7
23) unkari 1 154	61) makedonia 96	99) uzbekki 7
24) italia 936	62) burma 92	100) fääri 5
25) bosnia 933	63) telugu 91	101) osseetti 5
26) hollanti 742	64) igbo 82	102) shona 5
27) romanian 693	65) tigrinja 82	103) tiibet 5
28) japani 657	66) kroatia 81	104) tswana (tsetswana) 5
29) bengali 656	67) georgia (gruusia) 79	105) zulu 5
30) tagalog, pilipino 575	68) wolof 72	
31) hindi 570	69) singali 68	
32) bulgaria 542	70) kikuju 61	
33) portugali 537	71) joruba 59	
34) norja 502	72) twi 55	
35) kreikka 493	73) galla (afan oromo, oromo) 50	
36) ukraina 431	74) malaiji 42	
37) tanska 421	75) marathi 29	
38) pandzabi (punjabi) 396	76) afrikaans 26	

* Ei virallista tilastotietoa

** Aiemmin ent. Jugoslavian kielistä serbia, kroaatti ja bosnia on käytetty useissa yhteyksissä nimitystä serbokroatia tai serbokroaatti. Tässä taulukossa kroatia ja bosnia ovat erillään serbokroatiasta.

kaupunginosien syntyyn (positiivista puolta korostaa esim. Nuolijärvi mts. 406–407) ei ole syytä suhtautua: vaikka omakulttuurinen ja -kielinen yhteisö voi varmasti helpottaa kotoutumista, on vastapuntarissa kaupunginosien – lähiöiden – sosiaalinen eriytyminen ja siitä kohoavat ongelmat.

Toiminnallinen kaksikielisyys

Suomessa toimiminen vaatii käytännössä äidinkielen lisäksi toisen kielen (suomen tai ruotsin) hallintaa. Yleisesti Suomessa on asetettu tavoitteeksi toiminnallinen kaksikielisyys eli se, että kielenkäyttäjällä on taito toimia kahdella kielellä, äidinkiellensä lisäksi myös toisella kielellä (suomi tai ruotsi). Niin äidinkielen kuin toisenkin kielen käyttöä voidaan luonnehtia yksilön kielellisiksi ihmisoikeuksiksi (ks. Skuttnabb-Kangas 2000), mutta toisen kielen oppimista ja käyttöä leimaa ei vain oikeus vaan myös pakko: pystyäkseen toimimaan tasavertaisena yhteiskunnan jäsenenä esimerkiksi maahanmuuttajan on käytettävä maan virallista kieltä, siis itselleen toista kieltä. Suomen tilanteessa, johtuen erityisesti maahanmuuton vähäisyydestä ja suhteellisesta tuoreudesta, pakko tulla toimeen suomeksi tai ruotsiksi korostuu. Maahanmuuttajat eivät muodosta niin laajoja, toimintansa vakiinnuttaneita ja yhteiskunnallisesti joko virallisesti tai epävirallisesti institutionaalistuneita yhteisöjä, että yksittäisen maahanmuuttajan olisi kovinkaan helppoa toimia *vain* omalla äidinkielellään. Edes kansainvälisen lingua francan aseman saavuttaneen englannin osaminen ei avaa kaikkia ovia – toisin sanoen englanninkin kautta on vain rajattu pääsy suomalaiseen yhteiskuntaan.

Suomikin toki on monikielinen yhteisö, ja esimerkiksi erilaisia palveluita on enenevässä määrin saatavilla myös eri äidinkiellillä. Toiminnallisen kaksikielisyyden saavuttamiseksi ja yhteiskuntaan kotoutumiseksi

erilaiset äidinkieliset palvelut – ja etenkin omakielinen opetus – ovat ratkaisevan tärkeitä. Mutta yhtä aikaa äidinkielellisten oikeuksien lisäksi on syytä korostaa oikeutta toiseen kieleen: maahanmuuttajalla on oikeus oppia maan virallista kieltä. Tämä oikeus on Suomessa käytössä ja esimerkiksi vuodelta 1999 olevaan kotouttamislakiin kirjattu. Tärkeää on tässä yhteydessä huomata, että kotouttamislaki (L 493/1999) ei vain oikeuta vaan myös velvoittaa. Velvollisuus tarkoittaa maahanmuuttajan omaa aktiivista roolia kotoutumisessa; maahanmuuttaja siis velvoitetaan kotoutumaan, ja kotoutumisen keskeinen ”väline” on toisen kielen oppiminen. Sillä tavoin monikielinen yhteisö Suomi ei ole, että muut kuin maan viralliset kielet takaisivat tasavertaisen pääsyn suomalaiseen yhteiskuntaan².

Kotouttamislain toisen kielen oppimisen velvoittamisperiaate onkin hyvin praktinen yhteiskunnallinen ratkaisu: vain toiminnallinen kaksikielisyys takaa mahdollisuuden yhteiskunnan tasavertaisena jäsenenä toimimiseen. Yhteiskunnallinen asia on siksi, että maahanmuuttajan suomen (tai ruotsin) kielen toiminnallisen kielitaidon saavuttaminen on nimenomaan yhteiskunnan etu. Esimerkiksi maahanmuuttajien suuri työttömyysaste ja monet sosiaaliset ongelmat ovat suurelta osin myös kielitaitokysymyksiä.

Suomi toisena kielenä – oma kielimuotonsa?

Suomen kielen variaation ja koko suomalaisen kieliyhteisön kannalta ensisijaisen relevanttia on maahanmuuttajien puhuma suomi. Se, että suomea puhuvat muutkin kuin äidinkieliset puhujat ja vielä enemmän se, että suomea puhuvat *Suomessa* muutkin kuin suomen äidinkieliset puhujat, on suomalaiselle sosiolingvistiikalle tärkeä ja

mielenkiintoinen kysymys. Kielimuotojen tai -varianttien suhteen voidaan ensinnäkin kysyä, missä määrin on olemassa yleinen maahanmuuttajien suomen kieli, siis suomalaisesta äidinkielestä eroava toinen suomen kieli. Kun maahanmuuttajien suomi taas pilkotaan pienemmiksi lohkoiksi, voidaan kysyä, missä määrin on olemassa puolestaan eri maahanmuuttajaryhmiin yhdistettäviä toisen kielen variantteja. Kysymyksiin voi etsiä sekä lingvistisiä että sosiaalisia selityksiä. Joka tapauksessa on selvää, että lisääntyvän maahanmuuton seurauksena yleistyvää suomi toisena kielenä tuo mukanaan uusia kielivariantteja. Maahanmuutto sosiaalisena ilmiönä on väistämättä kieliyhteisöön ja kieleen vaikuttava tekijä, vaikka Suomen tapauksessa kovin merkittävästä vaikuttavuudesta ei voine toistaiseksi eikä vielä vähään aikaan puhua. Vaikuttavuus ja merkittävyys kieliyhteisössä kuitenkin lisääntyy maahanmuuttajien määrän kasvaessa ja maahanmuuttajien toiminnallisen kaksikielisyyden lisääntyessä.

Mutta onko suomi toisena kielenä oma kielimuotonsa, jonkinlainen suomen variantti? Monellakin tapaa katsoen näin voi ajatella: Puhuminen esimerkiksi ulkomaalaisuudesta viittaisi siihen, että on olemassa jotain rakenteellisesti varsinaisesta suomesta poikkeavaa suomea. Tai vastaavasti vaikkapa jotain henkilöä identifioivat lausumat, kuten *NN puhui murtaen/huonoa/aksentilla suomea* kertovat kieliyhteisöllisestä ja kieliyhteisöllisesti toimivasta määritelmästä, jossa ulkomaalaisen puhumaa suomea pidetään tunnistettavasti äidinkielisestä suomesta poikkeavana.

Tunnistettavat piirteet ovat epäilemättä sellaisia, jotka yleisesti liitetään niin sanottuihin pidginkielisiin. Pidginkieliä luonnehtii analyttisyys eli morfologisen aineksen vähäisyys. Taivutuksen sijasta käytetään leksikaalisia elementtejä. Niin ikään fonologinen järjestelmä on useimmiten yksinkertainen. Sanajärjestys on usein varsin rigidi eli kieli ei hyödynnä esimerkiksi vapaan sanajärjes-

tyksen mahdollisuuksia tai sanajärjestystä merkitysten tuottajana. Lauseet koostuvat lähinnä hallitsevista lauseista; esimerkiksi hallitseville lauseille alisteisten lauseiden käyttö on vähäistä. Sanojen ja merkitysten suhteet ovat leimallisen läpinäkyviä, ja suhteellisen vähäinen sanasto kattaa laajan merkitysalueen. Kokonaisuutena pidginkielet ovat yksinkertaistuksia, riisuttuja malleja, kohdekieltensä kieliopeista. (Piirteistä lisää esim. Koivisto 1994: 27–28; Sebba 1997: 39; Mitchell & Myles 1998: 179–180)

Jos ulkomaalaisten puhuma suomi puristetaan yhdeksi kielimuodoksi, sitä voisi luonnehtia juuri kuvatun kaltaisilla tekijöillä. Tekijät ovat kieliyhteisöllistä tietoa, mitä kuvastaa esimerkiksi se, että jos ketä tahansa äidinkielistä suomen puhujaa pyydetään puhumaan tai kirjoittamaan suomea kuin ulkomaalainen, hän epäilemättä hyödyntää enemmän tai vähemmän juuri kuvattuja pidginkielen tyypillisyyksiä. Ikään kuin toimivana yleistykseenä voidaan siis pitää sitä, että ulkomaalaisten suomi on yksi kielimuoto, kieliopillisesti – kieliopin kaikilla tasoilla – yksinkertaistettu suomi.

Ajatus ulkomaalais- tai maahanmuuttajasuomesta sisältää kuitenkin implisiitisti staattisuuden korostuksen: ulkomaalainen puhuu suomea ulkomaalaisittain ja piste. Jos näkökulma käännetään toisen kielen oppimiseen prosessina, olennaiseksi nousee väli(vaihe)kielen käsite. Välikieli viittaa sekä kielenoppimisen prosessiin (oppijankielen kehitykseen) että oppijan kielimuotoon jonain tiettyinä ajankohtana (McLaughlin 1987: 60). Vaikka välikieli toisaalta viittaa prosessiin, voi sitä pitää omana kielimuotonaan siinä mielessä, että välikieli katsotaan omaksi – vaikkakin huomattavan paljon variaatiota sisältäväksi – systeemikseen (ks. Mitchell & Myles 1998: 10–11). Keskustelua on käyty jopa siitä, voidaanko välikieli rinnastaa pidginkieleen. John Schumann on esittänyt, että pidginalisaatio on universaali

ensimmäinen askel toisen kielen oppimisessa (1978: 110). Myöhemmässä tutkimuksessa on kuitenkin huomautettu useistakin tekijöistä, jotka estävät välikielen rinnastamisen pidgin-kieliin: pääargumentti on se, että pidgin kielet ovat merkittävästi enemmän systematisoituja järjestelmiä verrattuna välikieleen, joka on avoin jatkuvalla muokkautumiselle kohdekielen mukaan (rinnastamisen ongelmista ks. tarkemmin Sebba 1997).

Joka tapauksessa käsite välikieli tai oppijankieli viittaa jossain määrin puutteelliseen toisen kielen taitoon, eikä ole kovin selvää, missä kulkee välikielen ja toisen kielen raja. Myös toinen kieli on useimmiten sillä tavoin erilainen kuin kohdekieli, että siitä on tavalla tai toisella tunnistettavissa – nyt nimenomaan puhuttua kieltä tarkasteltaessa – ”puheen vieraus”²³. Vaikka kaikkeen kieleen voidaan liittää prosessimaisuuden ajatus (missä mielessä kenenkään äidinkielenkään puhujan kieli on koskaan valmis?), lienee epäoleennaista ja käsitteet vesittävääkin puhua toisesta kielestä enää väli- tai oppijankielenä, vaikka toisesta kielestä olisi havaittavissa esimerkiksi puhujan ensimmäisen kielen vaikutteita.

Ryhmätasolla suomea vieraana kielenä tai toisena kielenä joka tapauksessa luonnehtivat tietyt yleiset tai yleistetyt piirteet, jotka pitkälti vastaavat niitä, joita yleisesti esitetään pidginkielille luonteenomaisina. Kieliyhteisön kannalta maahanmuuttajien tai ulkomaalaisten suomen kielen yhtenä varianttina näkemiseen voi johtaa sosiaalipsykologisen selityksen: ulkoryhmä nähdään mahdollisimman homogeenisena kategoriana, ja ulkoryhmä nähdään myös Toisina (keskustelua tästä ks. Pälli 2003: 41, 134). Eri asia on, voidaanko lingvistisin kriteerein puhua omasta maahanmuuttajasuomen kielimuodosta vastaavaan tapaan kuin saksan kielimuodosta *Gastarbeiterdeutsch* (jonka lingvistiset kriteerit tosin ovat kyseenalaisia, ks. esim. Sebba 1997: 80).

Monet suomet typologiselta kannalta

Maahanmuuttajien puhuman suomen variaation tarkastelu on suomi toisena kielenä -tutkimuksessa ollut suhteellisen vähäistä (ks. esim. Aallon, Latomaan & Sunin (1997) katsausta S2-tutkimukseen). Asiaa on kuitenkin lähestytty erityisesti suomen kielen rakenteen ja suomen vakiintuneiden kielimuotojen kannalta (esim. Kuparinen (1998) tarkastelee puhe- ja kirjakieltä), mutta suomi toisena kielenä ja variaatio -teemassa sosiolingvistiset kuvaukset itse maahanmuuttajien ja eri maahanmuuttajaryhmien käyttämän suomen variaatiosta ovat enimmiltä osin jääneet tutkimuksen tausta-alalle.

Suomen kielen muuttumisen kannalta tärkeätä on kuitenkin tarkkailla kielen variaatiota myös nimenomaan itse maahanmuuttajien puhuman suomen piirteiden kautta. Kysymys olisi siis ennen kaikkea toisen kielen varianssin selvittelystä. Tässä lähtökohtana ei ole maahanmuuttajasuomen yhtenäisyys vaan erilaisuus, variaatio, jota voidaan tarkastella erilaisista kielellisistä ja sosiaalisista muuttujista käsin.

Kielellisistä muuttujista tässä yhteydessä on ensisijainen puhujien kielitausta ja erityisesti puhujien äidinkielet. Kuten taulukosta (s. 9) voidaan havaita, yksittäisistä kielistä voidaan kieliyhteisölliseen (kielisosiologiseen) tarkasteluun nostaa vain muutama puhujamäärältään suurempi kieli. Jos taas puhuttuja kieliä yhdistellään niiden genealogisuuteen eli sukulaisuuteen perustuen tai typologisiin eli rakenteellisiin ominaisuuksiin perustuen, voidaan puhua jo huomattavasti merkittävämmistä puhujamääristä ja sitä kautta merkittävämmistä (mahdollisista) kielellisistä varieteeteista.

Selvää on, että oppijan kielitausta vaikuttaa oppimiseen ja yhtäläillä selvää on, että oppijan kielitaustan tunteminen on hyödyllistä toisen kielen opetuksessa (ks.

Latomaa 1993). Selvää on sekin, että kieli-
tausta vaikuttaa maahanmuuttajan suomeen⁴.
Toistaiseksi on kuitenkin pitkälti selvittämät-
tä, miten kielitausta – siis typologisesti tai ge-
nealogisesti luokiteltuna – itse asiassa näkyy
maahanmuuttajien suomessa.

Genealogisin kriteerein suurin osa
Suomessa puhuttavista maahanmuuttajien
äidinkielistä kuuluu indoeurooppalaisen
kielikuntaan, jonka osia ovat muun muasa
slaavilaiset, germaaniset, romaaniset ja
indoiranilaiset kielet. Omaan kielikuntaam-
me, uralilaisiin kieliin, kuuluvat maahan-
muuttajakielistämme vain lähisukukielemme
viro ja etäsukukielemme unkari. Myös afro-
aasialaisten äidinkielen määrä on Suomessa
kasvanut kohtuullisen merkittäväksi: mukaan
kuuluu seemiläisiä kieliä kuten arabia ja
aramea ja esimerkiksi kuušilaisista kielistä
suomen kielikartalla suhteellisen yleinen,
yli 7 000 puhujan somali. Turkkilaisia kieliä
edustavat Suomessa turkki ja jo vanhastaan
vähemmistökieliimme kuulunut tataari.
Myös sinotiibetiläisistä, japanilaisista, thai-
laisista, austroaasialaisista, austronesialaisista
ja dravidakielistä on Suomeen kotiutunut
uusia äidinkieliä.

Kielikuntien tarkastelu ei kuitenkaan
juuri anna eväitä selvittää maahanmuuttajien
äidinkielen vaikutusta tai näkymistä maa-
hanmuuttajien suomessa. Sen sijaan typolo-
gisesti voidaan jo hieman mielekkäämmin
lähestyä sitä kysymystä, miten mahdolliset
eri kieliä yhdistävät rakennepiirteet antavat
leimaa myös maahanmuuttajien suomelle.
Tässä lähestyn asiaa esimerkin omaisesti ja
mahdollisia kysymyksiä avaten; laajempi
tutkimus aiheesta puuttuu, vaikka teemaa
on lähestytty jonkin verran niin kutsutun
kontrastiivisen kielentutkimuksen puolella
(eräiden maahanmuuttajaryhmien kielten ja
kulttuurien suhteen ks. Geber 1996)

Kielet voidaan sen perusteella, miten
ne liittyvät leksikaalisia ja kieliopillisia
yksiköitä toisiinsa, luokitella analyttisiin,

synteettisiin ja polysynteettisiin⁵. ”Puhdasta”
analyttisyyttä edustavat isoivat kielet,
joissa lauseita muodostetaan liittämällä toi-
siinsa periaatteessa vain leksikaalisia yksik-
köjä⁶; taivutusta joko ei ole tai sitä on hyvin
vähän. Tällaisia melko puhtaan analyttisiä
kieliä Suomessa ovat suurimmista maahan-
muuttajaäidinkielistämme kiina ja vietnam.
Nyt voitaisiin siis olettaa, että suomen kielen
suhteellisen kompleksisen morfofoneemisen
systeemin omaksuminen on isoivien äidin-
kielten puhujille hankalaa ja – tähän liittyen
– että isoiva vaikutus näkyy kyseisten pu-
hujien suomessa.

Synteettiset kielet jaetaan yleensä agglu-
tinoiviin ja fleksiokieliin. Agglutinoivat kielet
(maahanmuuttajien äidinkielistä esim. viro
ja turkki) ilmaisevat sanojen kieliopillisia
suhteita päättein tai etuliittein, eivätkä nämä
epäitsenäiset morfeemit aiheuta lainkaan (tai
aiheuttavat vain vähäisessä määrin) muu-
toksia sanavartaloissa. Koska suomikin on
luokiteltavissa juuri agglutinoivaksi kieleksi,
voi olettaa, että juuri sanojen taivutuksen ja
johtamisen suhteen agglutinoivien kielten
puhujien on suhteellisen helppoa omaksua
suomi.

Myös fleksiokielet käyttävät hyväkseen
taivutusta, mutta taivutusmorfeemit ovat
fleksiokielissä usein sulautuneina vartaloon
ja aiheuttavat vartalonsisäistä äännevaihtelua.
Valtaosa suomea toisena kielenä puhuvista
puhuu äidinkielenään fleksiokieltä, sillä flek-
siokieliä katsotaan yleisesti indoeurooppa-
laiset kielet (esim. ruotsi, venäjä, saksa,
englanti) ja esimerkiksi seemiläisistä kielistä
arabia. Fleksiokieltenkään puhujille suomen
morfologista järjestelmää ei voine pitää täy-
sin vieraana; onhan suomi taivutuksellisesti
säännönmukaisempi kuin fleksiokielet.

Äidinkielen fonologisesta vaikutuksesta

Yleisesti tyypologinen rakennekuvaus ulotetaan ensisijaisesti morfologiaan. Myös sanajärjestystypologiaa on perinteisesti tarkasteltu runsaasti, mutta toisaalta sanajärjestys voidaan katsoa moninkin perustein epäolennaiseksi tyypologisessa tarkastelussa (perusteista ks. Itkonen 1996: 54). Morfologiselta kannalta nopeakin katsaus tekee joka tapauksessa varsin selväksi sen, että morfologisesti eri kieliä tyypitellen päästään vain hyvin karkeaan kuvaukseen äidinkielten mahdollisista vaikutuksista suomeen.

Sen sijaan eri äidinkielten fonologiset ja foneettiset piirteet näyttäisivät tarjoavan tarkemman näköalan maahanmuuttajien puhumien suomen varianttien tarkasteluun. Ongelmana tosin on se, että muutoin esimerkiksi tyypologisesti huomattavastikin toisistaan poikkeavat kielet voivat olla äänteellisiltä ominaisuuksiltaan samankaltaisia, esimerkiksi samalla tavoin suomesta poikkeavia. Äännetaso saattaa jäädä tällöin hyvin toissijaiseksi eri kielisten suomea luonnehtivaksi tekijäksi. Joka tapauksessa saatetaan hyvinkin helposti havainnoida joi-takin maahanmuuttajien suomen äänteellisiä seikkoja, jotka yhdistyvät juuri lähtökielten ominaisuuksiin tai eroavuuteen suomesta.

Teoreettisesti eri kielten äännejärjestelmiä ajatellen (kattava kuvaus on Ladefoged & Maddieson 1996) voisi olettaa, että tietyt tavat ääntää suomea yhdistäisivät eri äidinkieliisiä maahanmuuttajaryhmiä. Kieliyhteisön voi kuitenkin nähdä pyrkivän yhdistämään tiettyjä suomen ääntämisen tapoja juuri tiettyyn yhteen äidinkieleen. Kieliyhteisössämme – ennen kaikkea puhujamäärien vähäisyydestä johtuen – vain muutama lähtökieli on siinä asemassa, että se tarjoutuu yhdistettäväksi suomeen toisena kielenä. Ilmiselvästi näitä kieliä ovat (ruotsin lisäksi) muutoinkin suomalaiselle yhteiskunnalle läheiset venäjä ja

viro sekä tietenkin jo kansainvälisen tunnettuutensa vuoksi englanti.

Näistä kaikista voidaankin suhteellisen helposti löytää piirteitä, jotka näkyvät kyseisten kielten puhujien suomessa ja jotka kieliyhteisöllisesti yhdistyvät juuri tiettyihin kieliin ja niiden puhujien kansallisuuksiin⁷. Esimerkiksi äidinkielisten englannin puhujien suomeksi ominaiseksi voi katsoa *r*:n tuottamisen puolivokaalisena ilman täryä, joka on suomen *r*:lle leimallinen. Kieliyhteisöllisenä tunnistamisena tarkoitan nyt sitä, että natiivi suomen puhuja, halutessaan puhua suomea kuin esimerkiksi amerikkalainen, voi käyttää puolivokaalista *r*:ää. Venäjästä puhuttaessa taas tällaisia tyypillisyyksiä olisivat esimerkiksi liudentuminen ja vokaaleista esimerkiksi etuvokaali *y*:n ääntäminen takaisesti, siis suomen *u*:n kaltaisesti, tai vastaavasti suomen etuvokaali *ä*:n ääntö takaisesti *a*:na. Niinpä varsin selvästi kieliyhteisölle tarjoutuvana mahdollisuutena – jopa kirjoitettuun kieleen esimerkiksi vitsipalstoille kirjattuna – onkin tuottaa sellaisia venäläisvaikutteisen suomen muotoja kuin *hjuva* (*hyvä*) tai *hjanella* (*hänellä*).

Lopuksi: S2-varianttien käyttö kieliyhteisössä

Kieli ja kielenkäyttö vaatii kielenkäyttäjän ja käyttäjää laajemmin kieliyhteisön. Kieliyhteisö ei jakaudu vain kieliin ja kielimuotoihin, joita yhteisössä käytetään vaan myös kieliä ja kielimuotoja käyttäviin ihmisiin, puhujaryhmiin. Ryhmän käsite on ylipäänsä sosiolingvistiikassa ongelmallinen, ja voidaan pohtia, onko se edes relevantti tutkimuksellisenä käsitteenä. Se on kuitenkin relevantti siinä mielessä, että yhteisö nimenomaan käyttää ryhmiksi kategorisatiota. Esimerkiksi ”ulkomaalaisten suomi” tai ”maahanmuuttajasuomi” viittaisivat tai

tekisivät näkyväksi, jopa olemassa oleviksi, ryhmät kuten ulkomaalaiset ja/tai maahanmuuttajat.

Toisaalta juuri kieliyhteisön suomen kielen varieteetteja tarkasteltaessa voi vertailuanalogiaksi ottaa vanhat aluemurteet. On siis ihmisiä, jotka puhuvat savolaismurteita, ja monella tapaa on myös jokseenkin loogista ja perusteltua puhua ryhmästä savolaiset. Puheenparasi ja puhujat yhdistetään toisiinsa, mistä seuraa seuraava askel: Puhujille ryhmänä annetut ominaisuudet tavataan yhdistää heidän kieleensä. Savolainen viekkaus, hämäläinen verkkaisuus tai pohjanmaalainen rehtiys olisivat esimerkkejä ryhmille muotoutuneista stereotyyppioista. Koska kyse on kieliyhteisön stereotyyppioista, tarjoutuvat nämä stereotyyppiat myös periaatteessa kelle tahansa kieliyhteisön jäsenelle käytettäväksi.

Esimerkiksi kirjailijat tai vaikkapa näyttelijät ovat tästä varsin tietoisia; romaanihenkilöiden tai roolihahmojen ominaisuuksia voidaan tuottaa laittamalla heidän suuhunsa erilaisia kielen varieteetteja, jotka siis nostavat esiin ihmisryhmiin yhdistettäviä stereotyyppioita. Kyse ei välttämättä ole koko kielimuodon käyttämisestä, vaan mahdollisesti esimerkiksi joidenkin jonkun murteen leimallisten piirteiden käytöstä. Sattumaa ei liene esimerkiksi mukavan hölmön hassuttelijan, Uuno Turhapuron, täydellinen (Uunohan sanoisi *täytellinen*) d:ttömyys.

Arvailla saattaa, että kun jotkin lähtökielivaikutteiset variantit suomesta toisena kielenä vakiintuvat suomalaiseen kieliyhteisöön, nämä variantit tulevat kieliyhteisössä sillä tavoin käytettäväksi, että niiden avulla voidaan nostaa esiin erilaisia stereotyyppioita. Asenteet kielimuotoja kohtaan ovat asenteita myös ihmisryhmiä kohtaan. Näitä asenteita, kieliyhteisön stereotyyppioita, tulevat heijastelemaan myös ne käytöt, joita erilaiset maahanmuuttajuuden ”aikaansaamat” suomen kielen muodot saavat. Tämä on epäilemättä Suomessa ja suomen kielessä pitkälti

tulevaisuuden asia, mutta varmaa on, että maahanmuutto tulee tarjoamaan suomen kielen variaatioon ja siihen liittyviin kielellisiin asenteisiin uusia tarkastelun näkökulmia.

Kirjallisuus

- Aalto, Eija, Latomaa, Sirkku & Suni, Minna 1997: Suomi toisena ja vieraana kielenä – tutkittua ja keskusteltua. – *Virittäjä* 101 s. 530–562
- Croft, William 2000: *Explaining Language Change. An Evolutionary Approach*. Harlow: Pearson Education.
- Geber, Erik 1996 (toim.): *Suomen kielen kontrastiivinen opas*. Helsinki: Opetushallitus.
- IMR 2002 = *International Migration Report*. New York: United Nations.
- Itkonen, Esa 1996: *Maailman kielten erilaisuus ja samuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Koivisto, Helinä 1994: *Ulkomaalaisuuden syntaksia*. Folia Fennistica & Linguistica 17. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Kuparinen, Kristiina 2001: *Suomen kielen kaksi koodia oppijan asenteissa ja kielenkäytössä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- L 493/1999 = *Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta*. 9.4.1999.
- Ladefoged, Peter & Maddieson, Ian 1996: *The Sounds of the World's Languages*. Oxford: Blackwell.
- Latomaa, Sirkku 1993: Mitä hyötyä on oppijoiden kielitaustan tuntemisesta? – Eija Aalto & Minna Suni (toim.), *Kohdekielenä suomi. Näkökulmia opetukseen* s. 9–31. Korkeakoulujen kielikeskuksen selosteita 1. Jyväskylän yliopisto.

- Latomaa, Sirkku 2002: Maahanmuuttajien kielelliset oikeudet. – Anna Mauranen & Liisa Tiittula (toim.), *Kieli yhteiskunnassa – yhteiskunta kielessä*. AFinLAN vuosikirja 2002/n:o 60 s. 61–81. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielentutkimuksen yhdistys.
- Lieko, Anneli 1992: *Suomen kielen fonetiikka ja fonologiaa ulkomaalaisille*. Helsinki: Finn Lectura.
- McLaughlin, Barry 1987: *Theories of Second Language Learning*. London: Arnold.
- Mitchell, Rosamond & Myles, Florence 1998: *Second Language Learning Theories*. London: Arnold.
- Nuolijärvi, Pirkko 1999: Suomen äidinkielet. – *Virittäjä* 103 s. 402–409.
- Nuolijärvi, Pirkko 2000: Puhutun suomen muutostendessejä 1900-luvulla. – *Kielikuvia* 2/2000 s. 28–36.
- OECD 2001 = *Trends in International Migration*. Annual Report. 2000 Edition. Paris: OECD.
- Paunonen, Heikki 1989: Muuttuvat puhe-suomen muodot. Seija Aalto, Auli Hakulinen, Klaus Laalo, Pentti Leino & Anneli Lieko (toim.), *Kielestä kiinni* s. 209–233. Helsinki: SKS.
- Paunonen, Heikki 2003: Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista. – Lea Laitinen, Hanna Lappalainen, Päivi Markkola & Johanna Vaattovaara (toim.), *Kieli 15. Muotojen mieli. Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta* s. 187–248. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Pälli, Pekka 2003: *Ihmisryhmä diskurssissa ja diskurssina*. Acta Universitatis Tamperensis 910. Tampere: Tampere University Press.
- Schumann, John 1978: *The Pidginisation Process*. Rowley: Newbury House.
- Sebba, Mark 1997: *Contact Languages: Pidgins and Creoles*. Basingstoke: Macmillan.
- Skuttnabb-Kangas, Tove 2000: *Linguistic Genocide in Education – or Worldwide Diversity and Human Rights*. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Tilastokeskus 2003: Väestötiedot. <http://www.stat.fi>
- Vihanta, Veijo 1990: Suomi vieraana kielenä foneettiselta kannalta. – Jorma Tommola (toim.), *Foreign Language Comprehension and Production. Vieraan kielen ymmärtäminen ja tuottaminen* s. 199–225. AFinLA Yearbook 1990. Suomen soveltavan kielentutkimuksen yhdistys.

Viitteet

¹ Maahanmuuttajien ja äidinkielen määrästä ja määrien kasvusta Suomessa puhuttaessa on hyvä huomata, että vaikka lukuisten kielten puhujamäärät ovat yleistyneet prosentuaalisesti mitaten suuresti, absoluuttisen lukumäärän lisääntyminen on valtaosin pientä. Esimerkiksi vuoden 1998 (loppu) tilanteesta vuoden 2002 loppuun mennessä vieraskielisten määrä kasvoi noin 30 tuhannella. Tästä määrästä venäjänkielisten osuus oli kuitenkin noin 13 000, viron noin 3 000, arabian, kurdin, somalin, albanian ja englannin kunkin noin 2 000 puhujaa.

² Suomessa tosin maan virallisista kielistä vain suomella – vanhaan kansallisvaltio ja kansalliskieli -historiaan perustuen – on kiistattomasti status, joka antaa täysivaltaiset oikeudet yhteiskunnassa. Yhtä lailla ruotsi on virallinen kieli, jolla on saatavilla (jo lakisääteisesti) kaikki viralliset palvelut. Mutta suomi on maan valtakieli, mikä kiistatta huomataan esimerkiksi TV- tai radiokanavien tai muun tiedonvälityksen kieliä tarkasteltaessa.

³ Ääntämiseen liittyen puheen prosodisia piirteitä voidaan pitää alkuvaiheessa toisen kielen oppijalle hankalasti omaksuttavina. Kielen prosodisten piirteiden äidinkielen tason hallinta on epäilemättä hankalaa myös pidemmälle ehtineille oppijoille, myös jo muutoin äidinkielen tason saavuttaneille puhujille. Ylipäätään äidinkielen

oppimisen yhteydessä opittu kielen prosodiikka on varsin syvällä ihmisessä ja hänen toiminnassaan, ja niinpä prosodiikan muuttaminen on sangen vaikeata (ks. Vihanta 1990: 205–206). Sen sijaan sinänsä – systeeminä – juuri suomen ääntämisen oppiminen on katsottu suhteellisen helpoksi, verrattuna esimerkiksi suomen morfologian oppimiseen (Lieko 1992: 9).

⁴ Kyseessä on toki yleistys: kielitaustasta riippumatta suomikin on varmasti mahdollista oppia siten, että kielitausta ei näy.

⁵ Polysynteettisissä kielissä synteettisyys on viety

erityisen pitkälle; lause saattaa koostua pelkästään epäitsenäisistä morfeemeista. Polysynteettisiä ovat monet Pohjois-Amerikan alkuperäiskielistä sekä grönlanti. Polysynteettisiä kieliä ei kuitenkaan juurikaan löytyne suomalaisista äidinkielistä.

⁶ Kuten Itkonen (1996: 55–59) osoittaa, isoivatkaan kielet eivät kuitenkaan tule toimeen täysin ilman grammaattisia yksiköjä.

⁷ Suhteellinen helppous ja tunnettuus kieliyhteisössä ovat tietenkin määritelmällisesti ongelmallisia ja vaatisivat omaa tutkimustaan. Tässä tyydyn vain omien havaintojeni esittämiseen.

SANANPARSIA KIELENKÄYTÖSTÄ

Enne loppuu koiralt kusj ko miult luikurit
Sakkola

Huastaa niin tihheeseen ettei oo lyönnil lommoo
Siilinjärvi

Suu on niin tuluvillaan sanoja ettee kielj kiänny
Kiuruvesi

Kaks suamalaista ei tulkkia tartte
Orivesi

Ei missään puhuta niin selvää suamee kun Kyröh,
Karkuh, Kankaanpäh ja Ikaali-hih.
Teisko

Laakaalaenen laalaa pitkällä kaalallaan saanan laateilla
Laukaa

LÄHDE: Suomen kansan sananparsikirja. WSOY 1995 [1953].

Insinöörit teksteilijöinä

Jorma Julkunen: Vieras ja oma kohtaavat insinööriyössä. Mitä lähteiden käyttö osoittaa ammattikorkeakouluinsinöörin asiantuntijuudesta ja osaamisesta? Jorma Julkunen 2002.

Miten ihmisestä tulee insinööri? Kielitieteilijät ovat esittäneet näkemyksiä, joiden mukaan ihmisestä tulee ryhmien ja kulttuurien jäsen, kun hän omaksuu näille ryhmille ja kulttuureille ominaiset kielenkäyttötavat ja merkitykset.

Tätä ajatuksenkulkua juonnattelee Jorma Julkunen väitöskirjassaan insinööritöistä. Julkunen tutkii, miten ammattikorkeakoulussa insinööreiksi opiskelleet ovat käyttäneet opinnäytteissään lähteitä ja mitä se kertoo heidän asiantuntijuudestaan ja insinööriydestä.

Tekstintutkijana Julkunen selvittää, millaisina kielellisinä valintoina professionaalisuus teksteissä ilmenee. Lähtökohtana on ajatus insinööreiltäkin edellytettävästä uudenlaisesta asiantuntijuudesta: uudesta tavasta tuottaa tietoa ja arvioida sitä.

Tutkimus kumpuaa Julkusen omista kokemuksista insinööriksi opiskelleiden opettajana. Julkunen ei tee isoa ongelmaa siitä, mikä merkitys tällä sisäpiiriin kuulu-

misella on tekstien merkitysten tutkimisessa. Tutkimus olisi vieläkin kiinnostavampi ja kriittisempi, jos tekisi.

Insinööri tietää, ei pohdi

Julkusen tutkimuksen tulokset ovat mautentavia: Insinööritöiden kirjoittajat ovat aloittelijoita, jotka ovat omaksuneet opinnäytetyön muotovaatimukset. Mutta ”sisällön tasolla uutta asiantuntijuutta ei ole tavoitettu”.

Julkunen kiteyttää, että insinööriyössä puhuu ”insinööri noviisin kielellä”. Tuleva insinööri siis toistaa kuuliaisesti lähteistä lukemiaan yksittäisiä asioita. Hän ei tartu monikerroksisiin ongelmiin eikä uskalla antaa keskusteluun muiden tekstien kanssa.

Julkunen pitää saamiaan tuloksia hämmentävinä. Onhan näitä opinnäytetöitä ”kilvan kiitelty” ja tekijöille jaettu isoja stipendejä.

Tutkimusten tilaajat eivät toivo opin-

näytteiden tekijöiltä ”laaja-alaista asiantuntijuutta” vaan vastauksia omiin akuutteihin ongelmiinsa. ”Selvästikin työn tilaajat näyttävät varanneen opinnäytetyön tekijälle kapea-alaisen tulosten etsijän roolin”, arvioi Julkunen. Tämä johtaa pohtimaan koko ammattikorkeakoululaitoksen tehtävää ja tarkoitusta: kenen ehdoilla näissä oppilaitoksissa toimitaan?

Julkunen arvelee, että ”toimintaympäristön kulttuurinen muutos on hyvin hidas”. Vaikka ammattikorkeakoulutuksen tarvetta on perusteltu työelämän tarpeiden muutoksella, ainakaan Julkunen tutkimissa opinnäytetöissä uudenlaisesta asiantuntijuudesta – ”amatillisuuden ja korkeakoulumaisuuden synteestistä” – ei ole merkkejä.

Julkunen tuntuu uskovan siihen, että opiskelijat tekevät entistä parempia opinnäytteitä, kun he alkavat kytkeä tutkimuksensa tulokset ”laajempiin yhteyksiin” ja arvioida niitä. Tämä edellyttää uudenlaista suhtautumista lähteisiin ja tietoon: Enää ei riitä, että osoittaa osaamisensa omimalla lähteistä ”tietoja” opinnäytteen alkuun. Enää ei riitä ”tulokset puhukoot puolestaan” -ajattelu.

Julkunen pohtii, tietääkin

Julkusen tutkimuksesta huokuu käytännössä koeteltu käsitys siitä, millaisissa fyysisessä, mentaalisisissa ja sosiaalisissa ympäristöissä tulevia insinöörejä ammattikorkeakoulussa opetetaan. Julkunen on sisällä aiheessaan, syvällä. Tästä koituu tutkimuksen lukijalle paitsi isoa iloa myös pientä tuskaa.

Julkusella menee kauan, ennen kuin hän pääsee lingvistiseen tekstianalyysiin. Hän esittelee luvuissa 2–4 laajasti ja monisäikeisesti ”insinööritöiden sosiokulttuurista kontekstia”. Varsinaiset tekstianalyysit ovat vasta luvuissa 6–9.

Kyse ei ole vain työn rakenteen ongelmasta, vaan isommasta asiasta: miten

tekstintutkijat suhtautuvat ”kontekstiin”. Julkunenkin tuntuu kokevan niin, että hänen on tehtävä ero ”kielenulkoisen maailman” ja tekstien välille – vaikka hän pyrkiikin noudattamaan kielikäsitystä, jonka mukaan ”kieli rakentaa kulttuuria ja on sosiaalisen rakenteen eli kulttuurin osa”.

Toinen mahdollisuus olisi ollut lähteä liikkeelle aineistosta: ryhtyä avaamaan kirjoittajien tekemiä ratkaisuja, ryhtyä analysoimaan, millaisia tilanteeseen, kulttuuriin ja ideologiaan sopivia valintoja opinnäytteissä tehdään. Tekstianalyysin jälkeen olisi ollut luontevaa katsoa, miten analyysin tulokset sopivat yhteen sen kanssa, mitä Julkunen itse asiasta muuten tietää tai mitä siitä muualla on sanottu. Mutta kontekstiongelmansa kanssa Julkunen ei ole yksin: ”kielen” suhde ”kielenulkoiseen” on koko tekstintutkijaprofession avainkysymys.

Julkusen analyysit ovat enimmäkseen perusteltuja, vaikka hän ei aina pääsekään kovin yksityiskohtaiseen kielellisten valintojen tarkasteluun. Niin sanotun avoimen intertekstuaalisuuden painottaminen hämmentää, kun tutkimusongelmana on ”vieraan puheen” omiminen. Eivätkö ainakin yhtä kiinnostavia olisi olleet ne tekstikatkelmat, joissa tekstien välisiä suhteita ei avoimesti osoiteta?

Julkunen kirjoittaa enimmäkseen melko vetävästi, paikoin viiltävän poleemisestikin. Joskus ihmettelen lukiessani, miksi Julkunen tyytyy viittaamaan toisen tai kolmannen käden lähteisiin.

Toisinaan minusta tuntuu, että Julkunen on omaksunut liiankin hyvin väitöskirjatekstilajin raskaat tieteelliset käytänteet: ”Vieras puhe rakentaa retorisen kokonaisrakenteen näkökulmasta koherenttia tekstiä, mutta tämä koherentti teksti elää paikoin omaa elämäänsä eikä muutu aina relevantiksi insinööritöiden ongelmien näkökulmasta.”

VESA HEIKKINEN, filosofian tohtori

Nyky-suomen seuralaiset tapasivat mainosväkeä

Teksti: Auli-Kulunki-Nieminen

Mitä tapahtuu, kun joukko mainostoimistoväkeä ja suomen kielen tutkijoita ja opettajia istuu saman pöydän ääreen? Tätä kokeiltiin syyskuisena iltana, ja tuloksena oli innostava keskustelu. Mainosväki ei joutunut kielenhuollolliseen niskalenkkiin, eivätkä suomen kielen asiantuntijat saaneet sapiskaa piintyneistä asenteistaan. Paikalla olleilla oli paljon yhteisiä keskustelunaiheita, koska jokaiselle kieli, etenkin äidinkieli, on tärkeä osa työtä – ja elämää.

Työskentely mainostoimistossa saattaa olla meille alaa tuntemattomille vain mainoshokemien suunnittelua ja vallattoman luovaa kielenkäyttöä, jota yleiskielestä annetut suositukset ja ohjeet eivät tavoita. Mainostoimittajien työ on kuitenkin usein pidempien mainos- ja esitetekstien kirjoittamista, jolloin pelkkä vetävien mainoslauseiden sorvailu ei riitä. Mainostekstin tekijä on saman asian edessä kuin kuka tahansa kirjoittaja: pitäisi saada aikaan teksti, joka palvelee tarkoitustaan, huomioi lukijansa, on kielellisesti hyvä ja pitää yllä vastaanottajan mielenkiintoa. Hyvä teksti saa lukijansa ajattelemaan.

Mainoksissa teksti ei tietenkään aina edes ole pääroolissa, vaan lukija pysäytetään ensisijaisesti kuvilla. Teksti elää kuvan ehdoilla, ja viesti muodostuu kuvan ja tekstin yhteispelinä. Esimerkiksi tavuviiva saatetaan jättää pois, jos se ei sovi mainoksen kokonaisuuteen. Yleisönohastokirjoituksessa (5.10.2003) paheksuttiin juuri sitä, että mainokset antavat huonoja malleja esimerkiksi koululaisille. Jos oppilaat näkevät koko ajan oikeinkirjoitukseltaan vääriä muotoja, kouluopetuksen lähtökohta on entistä haasteellisempi.

Alasta riippumatta kielenkäyttäjät ovat

kiinnostuneita kielenhuollon roolista. Kielitoimistolta odotetaan selviä kannanottoja ja ohjailua, etenkin suoraan englannista lainatuille sanoille pitäisi kehittää nopeammin suomenkielisiä vastineita. Nykyisin tiedonkulku on nopeaa ja tehokasta, ja muotisanat ja uudet ilmaukset leviävät muutamassa viikossa laajalle. Kielenhuoltajat ottavat kantaa vasta sitten, kun kieliyhteisö on jo tehnyt omat valintansa. Mutta voiko kielenhuolto olla luonteeltaan muuta kuin

Nyky-suomen seuran väkeä ja mainosalan ammattilaisia keskustelussa suomen kielestä ravintola Konttorin kabinetissa Tampereella

korjaavaa ja suosittlevaa? Kielenhuollon suositukset eivät myöskään välttämättä tavoita kieliyhteisöä kovin hyvin – kaikki eivät lue Kielikelloa. Mainosväki ja muut julkiset kielenkäyttäjät kuuluvat avainryhmiin. He päättävät millaisia kielellisiä malleja kieliyhteisölle tarjotaan.